

μετὰ τὸ ἰδ' ἔτος ἐπὶ τῶν ἀρρένων, ἐπὶ δὲ τῶν θηλειῶν μετὰ τὸ ἰβ'. Εἰ δὲ οὐκ ἔστιν ἀνήβος ἔχει δεκαετίαν ἢ εἰκοσαετίαν μετὰ κε' ἐνιαυτὸν εἰς παραγραφὴν. ταύτην δὲ κινεῖ ὁ παῖς ἐφ' οἷς αὐτῶ διαφέρει· τυχὸν τῆς μητρὸς πωλήσεως τὸ πατρῶον τοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ πατρὸς πωλήσαντος τὸ μητρῶον αὐτοῦ. (Dem. Chom. 381.)

* schol. (ἢ ἔξωθεν τοῦ κεφαλαίου τούτου παραγραφῆς)· ὡσανεὶ πεκούμιον τὰ ἐκ βασιλικῆς δωρεᾶς καὶ τὰ ἀπὸ διαδοχῆς ἀδελφῶν καὶ τὰ ἐκ τοῦ γάμου τοῦ πρὸ τοῦ πενθίμου παρὰ τῆς μητρὸς δοθέντα ὑπὲρ ἀτιμίας φησὶν εἶναι καὶ ὁ παλαιὸς τῶν ἀρροζόντων τοῖς παισὶ καθ' οἰονδήποτε τρόπον προκτήσεων. (Dem. Chom. 129.)

XXXI, 2, .. Καὶ ὁ πατήρ τῶ υἱῶ καὶ ὁ πάτρων τῶ ἀπελευθέρῳ τίμιος καὶ ἄγιος νομίζεται. (Epanag. aucta LII, 125.)

XXXI, 2, (7). Ὁ ἀνὴρ σου ἐὰν ὑπεξουσίος ἔστι τοῦ πάππου¹ εἰ μὴ δείξῃ τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἀπολυθῆναι. (Epan. aucta XLVI, 16.)

XXXI, 6, 5. Οἱ πάτρωνες καὶ οἱ ἀπελεύθεροι τρέφουσιν ἀλλήλους.

Ἐὰν ἀροῦνται οἱ ἀπελεύθεροι τρέφειν, τὰ περὶ τούτων ψηφίζεται ἕνεκα τῆς ἀποτροφῆς ὁ δικαστής. ἢ δὲ ψηφός τῆς ἀποτροφῆς οὐκ ἀναιρεῖται τὴν προκρίματος ζήτησιν τῶν ἀπελευθέρων.

Ἀλλὰ καὶ ὁ μητρῶος ἀπελεύθερος τρέφει. ὁμοίως καὶ ἡ ἀπελευθέρω. (Epan. aucta XXXVIII, 60—62. 64.)

XXXI, 6, 6. Ὁ πάτρων οὐκ ἀναγκάζεται τρέφειν τὸν ἀπελεύθερον. μὴ τρέφων δὲ αὐτὸν ἐκπίπτει τῶν διὰ τὴν ἐλευθερίαν ἐπιτεθέντων καὶ τοῦ πατρωνικοῦ δικαίου. (Epan. aucta XXXVIII, 65.)

XXXI, 9, 1. Ἐὰν ἐπιφέροντος τοῦ κληρονόμου ὁμῶς ἐγκυμονεῖν ἢ γυνῆ, φυλάττεται ὁ ὄρκος καὶ οὐκ ἐνέχεται ὡς συκοφαντία εἰς νομὴν πεμφθεῖσα, οὔτε γίνεται αὐτῇ βία μετὰ τὸν ὄρκον. μετὰ δὲ τὸ τεκεῖν ζητεῖται, εἰ ἐκ τοῦ τελευτήσαντος ἦν ἐγκυος. οὔτε γὰρ ἄλλω τοκετῶ συμβάλλεται ἢ λυμαίνεται ὁ ἑτέρων ὄρκος. (Epan. aucta XX, 46.)

XXXIII, 1, 1. 2. Καὶ διὰ τῆς θέσεως γίνονται τινεῖς ὑπεξουσίος. καὶ υἱοθετοῦνται μὲν ὑπεξουσίοι, υἱοθετοῦνται δὲ καὶ αὐτεξούσιοι.

Οἱ μὲν ὑπεξουσίοι ἐπὶ τῶν ἀρχόντων, οἱ δὲ αὐτεξούσιοι ἐπὶ βασιλέως.

¹ Desunt fere haec: ὁ ὑμέτερος υἱὸς ὑπεξουσίος ἔστι τοῦ πάππου.

tatem (h. e. post XIV annum in masculis, post XII in feminis). Si vero non fecerit impubes, tum habet decem seu viginti annos post XXV^{um} annum. Hanc actionem intendit filius de bonis, quae ad eum pertinent; veluti si mater patronem filii rem, aut pater maternam vendiderit.

Extrinscus huic capitulo adiecta extrinscus paragraphe: quasi peculium ea, quae ex principis donatione et quae ex fratrum successione proveniunt et quae a matre propter matrimonium ante luctus tempus (decursum) contractum data sint propter ignominiam, esse dicit et vetus (interpres) adquisitio-num quae filiis quomocumque competunt (ea esse).

Et pater filio et patronus liberto honestus ac sanctus videtur. (fr. 9, D. 37, 15.)

Maritus tuus si constitutus sit in potestate avi, [filius vester est in potestate avi], nisi probaverit se ab eo manumissum esse. (c. 7. C. VIII, 46.)

Patroni ac liberti se invicem alunt.

Si negent liberti se alere oportere patronos, de alimentis iudex cognoscit. Decretum autem alimentorum non tollit praeiudicii certamen liberto.

Sed et maternus libertus alit. Similiter etiam liberta. (fr. 5. § 18 sq. D. XXV, 3.)

Patronus non compellitur alere libertum. Sed si eum non alat, libertatis causa imposita amittit et ius patronatus.

Si deferente herede mulier iuraverit se praegnam esse, iusiurandum servatur nec tenetur quasi calumniae causa in possessionem missa, nec vis ei fit post iusiurandum. Post partum autem quaeritur, an ex defuncto praegnas fuerit. Neque enim alteri partui prodest aut nocet alterius iusiurandum. (fr. 1 pr. D. XXV, 6.)

Etiam per adoptionem aliquis sub potestate fit. Et adoptantur quidem filii familias, arrogantur etiam qui sui iuris sunt.

Filiifamilias imperio magistratus, qui sui iuris sunt auctoritate principis.

Ἐὰν υἰοθετήσωμαι ἀντεξούσιόν τινα, ἔξω καὶ τοὺς αὐτοῦ παῖδας ὑπεξουσίους ἐν τάξει ἐγγόνων.
(Epan. aucta XLIV, 7—9.)

XXXIII, 1, 8—10 (6—8). Δεῖ τὸν κουργάτωρα συναινεῖν τοῦ ἀφήλικος διδομένου εἰς θέσιν.
Ὁ τυφλὸς εἰς θέσιν καὶ λαμβάνεσθαι καὶ λαμβάνειν δύναται.

Ἐὰν συναινοῦντος τοῦ υἱοῦ μου υἰοθετήσωμαι ὡς ἐξ αὐτοῦ ἐγγονον, οὐκέτι γίνεται μοι ὑπεξούσιος.
(Epan. aucta XLIV, 10—12.)

XXXIII, 1, 12 (10). Ὁ θετὸς υἱός μου ὑπεξελθὼν τῆς ὑπεξουσιότητος¹ οὐχ ὑποστρέφει εἰς αὐτὴν εὐσχημόνως εἰ μὴ δι' υἰοθεσίας.
(Epan. aucta XLIV, 13.)

XXXIII, 1, 25 (21). Τῆς θυγατρὸς μου ζησάσης ὡς ἀντεξουσίας καὶ διαθεμένης οὐ δύναμαι μετὰ θάνατον αὐτῆς λέγειν· ἀπισχύρως αὐτὴν ἀντεξουσίαν ἐποίησα, εἰ μὴ τοῦτο διὰ μαρτύρων ἀποδείξω.²
(Epan. aucta XLVI, 15.)

XXXIII, 1, 26. 27 (22. 23). Υἰοθετηθεὶς παρὰ τοῦ ἀντεξουσίου μου υἱοῦ οὐκ ἐστὶ μου ἐγγονος.
Ὁ ἀπὸ θετοῦ υἱοῦ τεχθεὶς τοῦ θετοῦ ἐγγόνου τάξιν ἔχει.
(Epan. aucta XLIV, 15. 16.)

XXXIII, 1, 30 (26). Ὁ μὴ ἔχων γαμετὴν δύναται υἰοθετεῖν.
(Epan. aucta XLIV, 17.)

XXXIII, 1, 34. 35 (30. 31). Ἐὰν υἰοθετήσωμαι τινα ἐπὶ τῷ μετὰ τριετίαν δοῦναι σοὶ αὐτὸν εἰς θέσιν, οὐκ ἐνέχομαι· πρόσκαιρος γὰρ υἱὸς οὐκ ἐστίν.

Συγκλητικὸς ἢ συγκλητικοῦ υἱὸς ἐὰν ὑπ' ιδιώτου υἰοθετηθῆ, μένει ἔχων τὸ ἀξίωμα. διὰ γὰρ τῆς θέσεως οὐ μειοῦται, ἀλλὰ αὐξεῖ μάλλον τὸ ἀξίωμα.
(Epan. aucta XLIV, 18. 19.)

XXXIII, 1, 37. 38 (33. 34). Ὁ μὴ ἔχων υἱὸν υἰοθετεῖ ἐγγονον.

Ἐὰν ἀντεξούσιον ποιήσω ἢ παράσχω εἰς θέσιν τὸν θετόν μου υἱὸν, οὐ δύναμαι πάλιν αὐτὸν υἰοθετεῖσθαι.

Ἡ ἀκυρὸς υἰοθεσία δύναται διὰ βασιλέως βεβαιοῦσθαι.
(Epan. auct. XLIV, 20—22.)

XXXIII, 1, 39 (35). Ἐὰν εἰς υἰοθεσίαν λάβω ἀντεξούσιον, οἱ παῖδες αὐτοῦ γίνονται μοι ἐγγονοί· εἰ δὲ ὑπεξούσιον υἰοθετήσωμαι, οἱ παῖδες αὐτοῦ μένουσιν ὑπεξούσιοι τοῦ φυσικοῦ πάππου.

Ὁ σπάδων διὰ τῆς θέσεως κτᾶται ὑπεξούσιον κληρονόμον.
(Epan. aucta XLIV, 23. 25.)

Si eum qui sui iuris est arrogavero, etiam liberos eius in potestate habebō loco nepotum.
(fr. 1. 2 pr. § 2. D. 1, 7.)

Curatorem consentire oportet cum minor arrogatur.

Caecus adoptari et adoptare potest.

Si consentiente filio meo adoptavero quasi ex eo nepotem, non agnascitur mihi suus heres.
(fr. 8—10. D. 1, 7.)

Qui liberatus est patria potestate non revertitur in eam honeste nisi adoptione. (fr. 12. D. 1, 7.)

Si filia mea ut mater familias vixerit et testata sit, non possum post mortem eius dicere, me eam non iure emancipasse, nisi hoc per testes probavero.¹
(fr. 25 pr. D. 1, 7.)

Qui a filio meo emancipato adoptatus est, is nepos mihi non est.

Ex adoptivo natus adoptivi nepotis locum obtinet.
(fr. 26. 27. D. 1, 7.)

Qui uxorem non habet adoptare potest.
(fr. 30. D. 1, 7.)

Si quem adoptaverim hac lege, ut eum post triennium tibi in adoptionem darem, non teneor: temporalis enim filius non datur.

Senator vel senatoris filius si a privato adoptatus sit, retinet dignitatem. Per adoptionem enim non minuitur, sed potius augetur dignitas.
(fr. 34. 35. D. 1, 7.)

Qui filium non habet, nepotem adoptat.

Si emancipaverim vel in adoptionem dederim filium meum adoptivum, non possum iterum eum adoptare.

Adoptio non iure facta potest a principe confirmari,
(fr. 37. 38. D. 1, 7.)

Si patremfamilias arrogaverim, liberi eius efficiuntur nepotes mei. Sin filiumfamilias adoptaverim, liberi eius retinentur in potestate naturalis avi.

Spado arrogando suum heredem sibi adsciscit.
(fr. 40. D. 1, 7.)

¹ Tip. κερ. ιβ' οὗ ἢ ἀρχή· ὁ ἐξεληθὼν τῆς ὑπεξουσιότητος μου. Ita ergo legendum. ² lege: ἢ μὴ—ἀπέδειξα.

¹ Sed textum corrige ac verte: vel id non feci praesentibus testibus.

XXXIII, 1, 44 (40). *Τὰ βάρη τοῦ νιοθετηθέντος πρὸς τὸν νιοθετησόμενον μετέροχεται, καὶ ἀνάγκη ἔχει τοῦ τρέφειν αὐτὸν καὶ ἀνάγειν καὶ πάντα πράττειν, ὅσα καὶ ὁ φυσικὸς πατήρ ἐπὶ τοῖς οἰκείοις παισίν.* (Epan. aucta XLIV, 24.)

XXXIII, 2, 3.¹ *Μηδεὶς τὸν ἐκτεθέντα ὑπὸ δεσποτεῖαν ἰδίαν ποιεῖτω εἴτε ἀπὸ εὐγενοῦς ἐτέχθη ἢ ἀπελευθέρως ἢ δούλης. ἀλλὰ μηδὲ ὁ λαβὼν καὶ τρέψας τοῦτο ποιεῖτω ὡς ἀπὸ εὐρέσεως τρέφων, ἀλλ' εὐγενῆς ἔστω καὶ αὐτῷ προσποριζέτω εἰς τὴν ἰδίαν πέμπων γονήν· μήτε οἱ ἀναλαμβάνοντες αὐτοὺς εἰς δουλείαν τοῦτους φερέτωσαν. ταῦτα δὲ φυλαττέτωσαν οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ ἐκδικοὶ τῶν πόλεων καὶ πᾶσα ἀρχή.* (Epan. aucta XLIV, 12.)

XXXIV, 1, 5. 6 (3. 4). *Οἱ ὑπόσπονδοι παρ' ἡμῶν ἐλεύθεροί εἰσι καὶ κύριοι τῶν πραγμάτων αὐτῶν καὶ οὐ χρεῖα δικαίου ὑποστροφῆς.*

Ἐλεύθερος δῆμος ἐστὶν ὁ μὴ ὑποκείμενος ἐτέρῳ δήμῳ² εἴτε δὲ ἐξίσου ποιησώμεθα πίστις εἴτε ἐπὶ τὸ φυλάττεσθαι τὴν πολιτείαν ἡμῶν δι' αὐτοῦ. (Epan. aucta XLVIII, 2—4.)

XXXIV, 1, 8. *Ὁ παρὰ τοῖς πολεμίοις συλληφθεὶς καὶ τεχθεὶς διὰ τοῦ δικαίου τῆς ὑποστροφῆς λαμβάνει τὰ δίκαια αὐτοῦ.* (Epan. aucta XLVIII, 5.)

XXXIV, 1, 18. *Ἐὰν πλείονος πωλήσω τὸν ἀποκλυτωμένον, μόνα διδόνς τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ παρ' ἐμοῦ τοῖς πολεμίοις ἐλευθεροῦται, καὶ ὁ ἀγοραστὴς εἰς τὸ περιττὸν ἔχει κατ' ἐμοῦ ἀγωγήν.* (Epan. aucta XXI, 47.)

XXXIV, 1, 19 (16). *Ἐὰν ἐν εἰρήνῃ συμφωνηθῇ ὑποστρέφειν τινὰς τῶν αἰχμαλώτων καὶ ἐκουσίως ἀπομείνωσι παρὰ τοῖς πολεμίοις, οὐκ ἔχουσι μετὰ ταῦτα τὸ δίκαιον τῆς ὑποστροφῆς.* (Epan. aucta XLVIII, 12.)

XXXIV, 1, 19 (16). *Τὸ ἀγορασθῆναι τινα παρὰ τινος ἀπὸ πολεμίων εὐχέρειαν αὐτῷ δίδωσι τῆς ἐπαρόδου, οὐ μὴν τὸ δίκαιον ἐναλλάσσει τῆς ὑποστροφῆς.* (Epan. aucta XXI, 48.)

XXXIV, 1, 20 (17). *Οἱ λαμβανόμενοι ἐν τοῖς ἐμφυλίοις πολέμοις οὐκ εἰσὶν αἰχμάλωτοι.* (Epan. aucta XLVIII, 14.)

XXXIV, 1, 21 (18). *Ἐὰν οἱ αἰχμάλωτοι παρὰ τοῖς πολεμίοις ἀποθάνωσι, τὰ πράγματα αὐτῶν ἐκείνοις διαφέρει, οἷς ἡμελλε διαφέρειν, εἰ μὴ ἐλήφθησαν ἢ ὑπέστρεψαν.* (Epan. aucta XLVIII, 15.)

Onera filii adoptati ad patrem adoptivum transferuntur, et compellitur alere eum et educare et omnia facere, quae naturalis pater liberis suis [facturus erat]. (fr. 45. D. 1, 7.)

Nemo expositum in suum dominium vindicet, sive ab ingenua natus sit sive a liberta vel ancilla. Sed neque is qui eum suscepit et aluit hoc faciat quasi inventum aluerit, sed liber esto et sibi acquirat et in posteritatem suam transmittat, nec qui eos sustulerunt illos in servitatem trahant. Haec observent praesides et episcopi et defensores civitatum et omnis magistratus. (c. 3. C. VIII, 51.)

Foederati apud nos liberi sunt et domini rerum suarum, nec opus est iure postliminii.

Liber populus est qui non est subiectus alteri populo, [sive is foederatus est], sive aequaliter in amicitiam venit, sive ut civitas nostra per illum conservetur. (fr. 7. D. XLIX, 15.)

Apud hostes susceptus et natus iure postliminii iura sua recipit. (fr. 9. D. XLIX, 15.)

Si pluris vendidero redemptum, si tantum ea quae pro ipso a me hostibus soluta sunt praestiterit, liber fit, emtorque adversus me actionem habet in id quod excedit. (fr. 19. § 9. D. XLIX, 15.)

Si in pace convenerit nonnullos captivos redire et sponte remanserint apud hostes, postea non habent ius postliminii. (fr. 20 pr. ibid.)

Redemptio ab hostibus facultatem redeundi praebet, non autem ius postliminii mutat. (fr. 20. § 2 ibid.)

Qui capiuntur in civilibus bellis, non sunt captivi. (fr. 21. § 1 ibid.)

Si captivi apud hostes decesserint, bona eorum ad eos pertinent, ad quos pertinerent si capti non essent aut rediissent. (fr. 22 pr. ibid.)

¹ Unde supple quae ex palimpsesto p. 39—40 exhibuimus. ² Supple εἴτε ὑπόσπονδος ἐστίν.

XXXIV, 1, 23 (20). *Πολέμοι εἰσιν οἱ κρίνοντες πρὸς ἡμᾶς καὶ ἡμεῖς πρὸς αὐτοὺς δημόσιον πόλεμον. οἱ δὲ μὴ τοιοῦτοι λησται εἰσιν, καὶ οἱ ὑπ' αὐτῶν λαμβανόμενοι οὐκ εἰσιν αἰχμαλώτοι καὶ οὐδὲ χρῆζουσι δικαίου ὑποστροφῆς.*

(Epan. aucta XLVIII, 19.)

XXXIV, 1, 26 (22). *Ἐὰν δοῦλον ἐρπάσῃσι λησται καὶ ὑπὸ τοὺς πολεμίους αὐτὸν γενόμενον ἀγοράσῃ αὐτὸν, οὐ διὰ τὸ χρᾶσθαι δεσπότην τούτου διὰ τὸ κλοπιμαῖον εἶναι.*

(Epan. aucta XXI, 50.)

XXXIV, 1, 26 (22). *Εἰ δὲ τις εἰρήνης γινόμενης ἀπέλθῃ πρὸς τοὺς πολεμίους καὶ πάλιν ληφθῆ, ὁ πρῶτος δεσπότης λαμβάνει αὐτὸν, εἰ μὴ συνεφωνήθῃ ἀποδοθῆναι τοὺς αἰχμαλώτους.*

(Epan. aucta XLVIII, 17.)

XXXIV, 2, 2. *Ἐάν τις τὰ πράγματα τοῦ παρὰ πολεμίους ὄντος κακῶς διοικῆ, προσελθὼν ὁ ἄρχων ἀσφάλειαν αὐτὸν ἀπαιτήσῃ τοῦ καλῶς φυλάξαι αὐτὰ καὶ δοῦναι ἢ αὐτῷ ὑποστρέφοντι ἢ τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ.*

(Epan. aucta XLVIII, 18.)

XXXIV, 2, 5. *Ἡ χρησιμότης ὅποτε ἀπαιτεῖ τοὺς ἀγοράζοντας παρὰ τῶν πολεμίον αἰχμαλώτους λαμβάνειν τὰ τιμήματα, ἐὰν προσφερόμενα μὴ δέχονται, ἀναγκάζεσθωσαν παρὰ τοῦ ἄρχοντος λαμβάνειν αὐτά.*

(Epan. aucta XXI, 52.)

XXXIV, 2, 10 (9). *Ὁ ἀγοραστὴς ἀπὸ τῶν πολεμίον ἐὰν δῶ τὸ τίμημα, παραχρῆμα ἔχει τὴν αὐτοῦ τύχην.*

(Epan. aucta XXI, 56.)

XXXIV, 2, 12 (11). *Ὁ ἀγοράσας γυναῖκα ἀπὸ τῶν πολεμίον καὶ συμπλακεῖς αὐτῇ δοκεῖ παραχωρεῖν τὸ τοῦ ἐνεχύρου δίκαιον διὰ τὴν ἐλπίδα τῶν ἐσομένων παιδῶν.*

(Epan. aucta XXI, 55.)

XXXIV, 2, 15 (14). *Εἰ καὶ αἰχμαλωτισθεῖσά τις ἀπὸ κομμερτίου ἀγορασθῆ, ὅμως οἱ τεχθέντες ἐξ αὐτῆς εἰ καὶ ἀπὸ δούλου¹ εἰσὶν, ἐλευθεροῖ εἰσιν.*

(Epan. aucta XXI, 54.)

XXXV, 1, 14. *Οἱ κεφαλικῶς καταδικασθέντες μετὰ τὴν ἐγκλητον διατίθεσθαι δύνανται.*

(Epan. aucta XXVII, ult.: ed. Zach. p. 287.)

XXXV, 1, 21. *Οἱ προσλαμβανόμενοι πρὸς τὴν ποίησιν τῆς διαθήκης προσκαρτερεῖτωσαν μέχρι τοῦ πέρατος αὐτῆς.*

(Epan. aucta XXVII, 19.)

XXXV, 1, 21. *Οὐκ ἀναγκάζονται τὴν διάλεκτον τῆς μυστικῆς διαθήκης οἱ μάρτυρες εἰδέναι· ἀρκεῖ γὰρ αὐτοῖς νόσις δι' ὃ προσεκήθησαν. εἰ δὲ ἄκοιτες ἐπισχεθῶσιν, οὐκ ἔρρωται ἢ διαθήκη.*

(Epan. aucta X, 44.)

Hostes sunt, qui adversus nos et nos adversus illos publicum bellum decernunt. Qui tales non sunt, latrones sunt, et qui ab iis capiuntur, non sunt captivi nec iure postliminii opus habent. fr. 24 ib.

Si servum rapuerint latrones eumque, cum in hostium potestatem pervenisset, emerim, usucapere eum non possum quippe furtivum. fr. 27 ibid.

Si quis pace facta abierit ad hostes et iterum captus sit, prior dominus eum recipit, nisi convenerit ut captivi redderentur. (fr. 28. D. XLIX, 15.)

Si quis bona eius, qui apud hostes est, male administret, praeses accedat et ab eo cautionem exigit, quod bona bene custodiat et reddat vel illi redeunti vel heredibus eius. (c. 3. C. VIII, 50.)

Utilitas cum exigit eos, qui ab hostibus captivos redimunt, pretia recuperare, si ea oblata accipere nolint, a praeside compellantur recipere.

(c. 6. C. ibid.)

Redemptus ab hostibus si pretium solvat, confestim condicionem suam recipit. (c. 11. C. ibid.)

Qui mulierem ab hostibus redemit sibi que coniunxit, ius pignoris remittere videtur propter spem futurae sobolis. (c. 13. C. ibid.)

Etiam si captiva commercio redempta sit, tamen nati ex ea, licet a serva suscepti sint, liberi fiunt.

(c. 16. C. ibid.)

Capite damnati post appellationem interpositam testari possunt. (fr. 13. § 1. D. XXVIII, 1.)

Qui ad testamentum faciendum adhibentur, durare debent usque ad finem eius.

(fr. 30. § 8. D. XXVIII, 1.)

Non exigitur, ut sermonem mystici testamenti testes intellegant: sufficit enim sentire eos propter quod rogati sint. Sin invitati detenti sint, non valet testamentum.

(fr. 20. § 9. 10 ibid.)

¹ Lege δούλης.

XXXV, 1, 23. Ἐὰν ἀφανίσῃ ὁ διαθέμενος τὰς σφραγίδας, οὐ δοκεῖ γὰρ γραφῆναι τὴν διαθήκην.¹ (Epan. aucta XXVII, 21.)

XXXV, 1, 23. Ὁ μάρτυς μὴ γράψας τὸ ἴδιον ὄνομα ἀντὶ μηδὲ σφραγίσαντός ἐστι· καὶ ὁ προσγράψας . . . . . (Epan. aucta X, 45.)

XXXV, 1, 30. Ἀπὸ σχεδαρίου διαθήκης οὐκ ἔρρωται ληγάτον. ἐὰν δὲ ταῦτα τὰ ῥήματα ἔχη· „ταύτην τὴν διαθήκην βούλομαι εἶναι κυρίαν ἐπὶ πάσης ἐξουσίας“, ἔρρωται τὰ ἐν αὐτῇ καταλειφθέντα, κἄν τὰ ἐξ ἀδιαθέτου χώραν σχῆ. (Epit. ad Proch. mut. in cod. Bodl. 3309: XXI, 37.)

* XXXV, 2, 17. ἐν μέρει· Εἰ δὲ τις ποιήσας πρώτην διαθήκην καὶ ἡ ἔξωθεν τοῦ κεφαλαίου τούτου παραγραφῆ, ὅτε δηλονότι τῆς προτέρας ἀτελοῦς οὔσης ἡ δευτέρα γένηται τελεία. (Dem. Chom. 288.)

XXXV, 3, 8. . . . εἰ δὲ ἐγγράφως βούλεται διαθέσθαι, γραφέτω μὲν δι' οὗ βούλεται τὴν διαθήκην, παρόντων δὲ τῶν ζ' ἢ ε' μαρτύρων καὶ αὐτοῦ λέγοντος ὅτι ἐπὶ τῷ διαθέσθαι συνεκαλέσατο αὐτοὺς, ἀφαιρέσθω ὁ χάριτης καὶ ἀναγνωσκέσθω διὰ τοῦ ταβουλλαρίου, καὶ εἰ ὁμολογήσῃ αὐτὸς, ὅτι αὐτοῦ ἐστὶν ἡ διαθήκη καὶ τὰ ἀναγνωσθέντα πάντα κατὰ γνώμην αὐτοῦ συνεγράφησαν, καὶ οὕτως οἱ μάρτυρες καὶ ὁ ταβουλλάριος ὑπογράψουσι καὶ σφραγίσουσιν. εἰ δὲ μὴ ἐστὶν ἐν τοῖς τόποις ταβουλλάριος, ἕτερος μάρτυς προσκαλείσθω, ὃς πράξει τὰ διατεταγμένα τῷ ταβουλλάρῳ. ἐξουσίαν ἔχοντος τοῦ τυφλοῦ μετὰ τὸ πληρωθῆναι τὴν διαθήκην ἢ ἂν βούλεται τῶν μαρτύρων αὐτὴν παραθέσθαι. οὕτω γὰρ ἀσφαλῶς γίνεται ἡ διαθήκη τοσοῦτων ὀφθαλμῶν ἀντὶ τοῦ τυφλοῦ φυλαττόντων, τουτέστι τῶν μαρτύρων καὶ τοῦ ταβουλλαρίου. (Syn. A, 13, 32.)

XXXV, 8, 8. Ἐὰν ἀπὸ τοῦ ἐνοστάτου ἀπόκληρός τις γένηται, οὐ μὴν ἀπὸ τοῦ ὑποκατάστατου γενήσεται, κἄν διασκεπτομένον τοῦ ἐνοστάτου τελευτήσῃ, καὶ² οὐ κληρονομήσει ὁ ὑποκατάστατος.

(Epit. ad Proch. mut. in Cod. Bodl. 3399: XXX, 4.)

* XXXV, 9, 9 (τὸ θ' κεφ. τοῦ θ' τί. τοῦ λέ' βιβλίου ταῦτα θεσπίξει ῥητῶς·) Οἱ κληρονόμοι δικαίου εἰς διὰδοχοὶ καὶ ἐὰν μὴ διέλη εἰς αὐτοὺς ὁ διαθέμενος ἐξ ἴσου κελοῦνται. (Dem. Chom. 233.)

* XXXV, 9, 45 (ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ με' κεφ. θέμα δ' τοῦ αὐτοῦ βι. καὶ τί') Ὁ ἐν οἰωδῆποτε βαιθυμῶ

Si signa turbaverit testator, non videtur signatum testamentum. (fr. 22. § 3. D. ibid.)

Testis, qui nomen suum non adscripsit, pro eo est qui non signaverit: et qui adscripsit [nec tamen signaverit, pro eo est qui non adscripsit]. (fr. 22. § 4. D. ibid.)

Ex scheda testamenti legatum non valet. Si haec verba addita sint: „hoc testamentum volo esse ratum quacunque ratione poterit“, valent quae in eo relicta sunt, etiamsi successioni ab intestato locus fiat. (fr. 29. D. ibid.)

(partim.) Si quis primo testamento condito etc. et huic capitulo adiecta paragraphe: cum scilicet prius imperfectum, alterum perfectum fiat. (c. 21. § 3. C. VI, 23.)

Quodsi in scriptis testari vult, testamentum cui velit scribendum credat, praesentibus autem VII vel V testibus et ipso edicente, quod eos testandi causa convocaverit, charta promatur et recitetur a tabulario, et si ipse profiteatur suum esse testamentum et quae lecta sint cuncta ex sententia sua scripta esse, sic testes et tabularius subscribent et signacula apponent. Si tamen tabularius non sit ibi locorum, alius testis advocetur peracturus quae de tabulario constituta sunt. Licentia caeco data testamentum completum apud quem voluerit e testibus deponendi. Sic namque tuto testamentum fit tot oculis pro caeco vigilantibus, id est testium et tabularii. (c. 8. C. VI, 22.)

Si quis ab instituto exheredatus sit, non autem a substituto exheredetur, quamvis deliberante instituto decesserit, non erit substitutus heres. (fr. 8. D. XXVIII, 2.)

(IX capitulum IX¹ tituli XXXV¹ libri ita ad verbum statuit): Heredes iuris sunt successores et nisi divisionem inter eos fecerit testator ex aequo vocantur. (fr. 9. § 12. D. XXVIII, 5.)

(sed et cap. 45 § 4 eiusdem libri ac tituli): Qui in quocumque gradu institutus substitutusve scrip-

¹ Num οὐ δοκεῖ σφραγισθῆναι ἡ διαθήκη? ² dele.

γραφείς ἐνστατος ἢ ὑπόστατος τὸ μέρος αὐτοῦ πᾶσι πρὸς τὰ κληρονομιαῖα προσαύξει, εἰ μὴ τινὴ ἦν συνημμένος· τότε γὰρ τᾶς συνημμένῳ προσ-
αύξει.

* Paragraphe (καὶ παραγραφή ἐξωθεν ἐρμηνεύει τοῦτο τὸ α' κεφάλαιον οὕτως) Λόγου χάριν ἐάν ὁ Πέτρος ἅμα τῷ Νικολάῳ καταλείφῃ κληρονόμοι εἰς τὸ κτῆμα τὸ δεῖνα . . ἢ τὸ πράγμα εἴτε ἀπὸ ἐνστάσεως εἴτε ἀπὸ ὑποκαταστάσεως καὶ τελευτήσεως εἰς ἐξ αὐτῶν τῷ συνημμένῳ μετ' αὐτοῦ δίδωσι τὴν ἰδίαν κληρονομίαν.

(Dem. Chom. 233.)

* XXXV, 12 (οὕτω γὰρ ὁ νόμος ἐν τῷ περὶ αἰρετικῶν ἐνστάσεων βιβλίῳ διατυποῖ) Κληρονόμος ἔσται οὗτος τῆς ἡμισείας τῶν πενθερικῶν τούτου πραγμάτων εἰς ἀναμφίβολον.

(Dem. Chom. 234.)

XXXV, 13, 14. Ἐάν τις γράψῃ τινὰ κληρονόμον νομίζων αὐτὸν ἴδιον υἱὸν εἶναι, ὃν οὐκ ἂν ἔγραψε κληρονόμον, εἰ μὴ τῇ αὐτῇ δόξῃ ἐκεκράτητο, εὐρεθῆ δὲ οὗτος ὑποβολιμαῖος, ἐκπίπτει τῆς κληρονομίας. (Epan. aucta XXXV, 32, p. 301.)

XXXV, 16, 1. Ἐάν τινῶν ἐν μιᾷ στέγῃ ὄντων ἀναιρεθῆ τισ, πάντες κολάζονται. εἰ δὲ ἐν ταύτῳ κλίματι, οὐκ ἄλλως, εἰ μὴ ἤδεισαν.

(Epan. aucta XLIII, 29.)

XXXV, 16, 1. Ἀναιρεθέντος δεσπότου ἐν μεγάλῃ κώμῃ μόνοι οἱ ὄντες μετ' αὐτοῦ καὶ οἱ ἐπὶ σφαγῇ ὑπονοούμενοι ἢ τῇ συνειδήσει κολάζονται. εἰ δὲ ἐν ὁδῷ ἀναιρεθῆ, οἱ συνόντες μετ' αὐτοῦ καὶ οἱ ἀποφυγόντες. (Epan. aucta XLIII, 31.)

XXXV, 16, 23. Ἀρμόζει δ' ἡ ἀγωγή καὶ κατὰ τοῦ παρὰ νόμον ἀνοίξαντος τὴν διαθήκην ἢ ἄλλως ὑποπεσόντος τῷ δόγματι εἰς νομίματα ῥ'. καὶ τὰ μὲν ἡμίση ὁ κατήγορος καὶ διελέγξας λαμβάνει, τὰ δὲ ἡμίση ὁ δημόσιος.

(Epan. aucta XXVII, 29.)

XXXV, 16, 33. Ὁ τὸ πλαστὸν κινήσας καὶ ἐξ ἀποφάσεως ἠττηθεὶς ἀπόλλυσι τὸ καταλειφθὲν αὐτῷ ἐν ἐκείνῃ τῇ διαθήκῃ. ὁ δὲ ἀρξάμενος κινεῖν καὶ ἀποστὰς οὐδὲν ἀπόλλυσιν. (Syn. A, 53, 8.)

XXXV, 17, 1. Πτύχαι εἰσὶ διαθήκης πᾶν εἶδος ὕλης εἴτε ξυλιναὶ εἴτε οἰαιδήποτε εἴτε χαρτῶναι εἴτε μεμβράναι εἴτε ἀπὸ δέρματος ἀλόγου τινός. (Epan. aucta XXVII, 30 ed. p. 285.)

XXXV, 17, 1. Ἐάν ἄλλος παρὰ γνώμην τοῦ διαθεμένου τὸν λίνον τῆς διαθήκης κόψῃ, ἀρμόζει ἡ διακατοχή. (Epan. aucta XXVII, 31.)

XXXV, 18, 1. Ὁ στρατιώτης ὡς ἂν θέλει δύναται διατίθεσθαι. (Epan. aucta XXVII, 32.)

tus fuerit, eius pars omnibus portioni hereditariae adrescit, nisi cui fuerit coniunctus: tum enim coniuncto adrescit. (fr. 59. § 3 ib.)

Paragraphe extrinsecus adiecta hoc capitulum ita interpretatur: Verbi gratia si Petrus una cum Nicolao heredes scripti fuerint ex illo praedio . . vel re sive ex institutione sive ex substitutione et moriatur alteruter eorum, alteri qui cum eo coniunctus est sua pars aderescit. (ad h. l.)

(Sic enim lex libro de condicionalibus institutionibus statuit): Heres hic erit sine dubio ex semisse rerum soceri. (?)

Si quis quem heredem scripserit eum putans filium suum esse, quem non scripsisset, nisi hanc tenuisset opinionem, subpositicius autem is invenitur, hereditatem amittit. (c. 4. Cod. VI, 24.)

Si cum plures sub uno tecto degerent, aliquis occisus sit, omnes puniuntur. Si tantum in eadem regione, non aliter nisi conscii sint.

(fr. 1. § 26. D. XXIX, 5.)

Si dominus in magna villa occisus sit, solum qui cum ipso fuerunt, et qui suspicione caedis aut conscientia attinguntur, puniuntur. Si in itinere occisus sit, qui una cum eo fuerunt vel profugerunt.

(fr. 1. § 30. 31. D. XXIX, 5.)

Actio competit etiam in eum, qui adversus legem testamentum aperuit vel alio modo in senatusconsultum(?) incidit, in aureos C. Et dimidium accipit, qui accusavit et convicit, dimidium autem fiscus.

(fr. 25. § 2 ib.)

Qui falsi accusavit et contrariam sententiam sustinuit, amittit quod ei in illo testamento relictum est. Qui vero accusationem inchoavit sed destitit, nihil amittit. (c. 8. C. VI, 35.)

Tabulae testamenti sunt ex quocunque materiae genere, sive lignae sive quaecunque sive ex charta sive ex membrana sine ex pelle cuiusve animalis.

Si linum testamenti alius contra voluntatem testatoris inciderit, bonorum possessio competit.

(fr. 1. § 10 ib.)

Miles quemadmodum voluerit testatur.

(fr. 1 pr. D. XXIX, 1.)

XXXV, 18, 1. Ὁ κωφὸς δὲ καὶ ὁ ἄλλος πρὶν ἢ ὑπαιτίως ἀπολυθῶσιν, δύνανται στρατιωτικῶς διατίθεσθαι. (Epan. aucta XXVII, 33.)

XXXV, 18, 11. Ἐάν τις παγανὸς ὦν ἤγουν ἀνάξιος¹ διατίθεται καὶ στρατιώτης ἀποθάνῃ, ἔρωται στρατιωτικῶς, εἰ μὴ γνώμης ἄλλης ἦν. (Epan. aucta XXVII, 34.)

* XXXV, 20, 5. ῥητῶς· Εἰ μὴ τελείαν τις ποιήσῃ βούλησιν, οὐκ ἀκυροῖ τὴν πρώτην, ἧ δὲ γε ἐξῆν διαρρηξῆαι τὸ γενόμενον καὶ ἕτεραν ποιήσασθαι βούλησιν δηλοῦσαν τὴν τελευταίαν αὐτοῦ γνώμην. (Dem. Chom. 288.)

XXXVI, 1, 5. Ὁ εὐπορος ἐλευθεροῖ δούλους ἐν κωδικέλλῳ, εἰ καὶ ἐν τῷ διατίθεσθαι ἄπορος ἦν. (Paris. gr. 1367.)

XXXVI, 1, 7. Κωδικέλλον ποιεῖ ὁ διαθέσθαι δυνάμενος. (Paris. gr. 1367.)

XXXVI, 1, 8. Ἐάν τις τῷ δούλῳ αὐτοῦ λεγατεύσῃ ἐν διαθήκῃ καὶ ἐν κωδικέλλοις αὐτὸν ἐλευθερώσῃ, ἐκότερον ἰσχύει. (Paris. gr. 1367.)

XXXVI, 1, 18. Οὐκ ἔχει δύναμιν κωδικέλλου ἢ ἐπιστολῆ, ἣν ἐν γράψαιτό τις επαγγελόμενος ποιεῖν με κληρονόμον ἢ φανερωῶν τὴν διάθεσιν αὐτοῦ. (Paris. gr. 1367. Epan. aucta XXIX, 27.)

XXXVII, 8, 28. Ὁ ἀγοράσας παρὰ ἀνήβου πιπράσκοντος ἄνευ ἀθροῦ ἐπιτρόπου οὔτε διὰ χρήσεως δεσπόζει οὔτε διὰ τῆς τοῦ μακροῦ χρόνου παραγραφῆς βοηθεῖται. (De action. p. 73.)

* XLIII, 1, 37 (?). Ἀνισχύτως ἐπερωτῶμαι ὑπὸ αἰρέσειν ὑπὸ νόμου κεκωλυμένην, οἷον· δίδως ἐν Πέτρος πωλήσῃ τὸ ἱερόν ἢ τὸ μνημεῖον ἢ τὸ τῆ δημοσίᾳ χρήσει ἀφωρισμένον; εἰ καὶ δυνατόν ἐστι τὸ δίκαιον τῶν τοιούτων ἐναλλαγῆναι πραγμάτων. (Dem. Chom. 152.)

XLIII, 1, 38. Ὅτε χωρὶς ἡμέρας ἐπερωτᾶται τις, παραχρῆμα ἐνέχεται, εἰ μὴ τόπος πρόσκειται· τότε γὰρ περιμένομεν τὴν ἡμέραν. (Epit. III, 34.)

XLIII, 1, 60. Ἐάν ὑπὸ δύο διεζευγμέναις αἰρέσεις ἐπερωτήσω, ἀπὸ μόνης τῆς πρώτης ἐκβαιούσης βεβαιούται ἢ ἐπερώτησις. (Epit. III, 38.)

* XLIV, 8, 3. Ἐάν ἐπιλογὴν δούλων λεγατεύσω σοι, τρεῖς λαμβάνεις κατ' ἐπιλογὴν. ἐκεῖσε γὰρ τρεῖς εἶπεν ὁ νομοθέτης τῇ ἀοριστείᾳ τοῦ ληγάτου δηλοῦσθαι διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα πλατύτερον δεῖ ἐρμηνεύειν τὰς γνώμας τῶν διαθεμένων. καὶ εἰσι καὶ ἄμφω ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος παραγαγεῖν μάρτυρας καὶ ὑπὲρ τοῦ θέλοντος παραλαβεῖν τὸ ληγάτον, τὴν μὲν παραγωγὴν ἐστὲ-

Surdus ac mutus ante causariam missionem militari iure testari possunt. (fr. 4 ib.)

Si paganus testamentum fecerit et miles deceserit, iure militari valet, nisi aliud senserit. (fr. 15. § 2 ib.)

(ut in textu.) Si non perfectum quis testamentum fecerit antequam non revocat, cui licuisset antea factum rescindere aliudve condere eius postremam ostendens voluntatem. (Nov. 107. c. 2.)

Qui solvendo est, servis in codicillis libertatem dat, etiamsi tempore testamenti facti solvendo non fuerit. (fr. 4. D. XXIX, 7.)

Codicillos facit qui testamentum facere potest. (fr. 7 ib.)

Si quis servo suo in testamento legaverit et in codicillis libertatem dederit, utrumque valet. (fr. 8. § 5 ib.)

Vim codicillorum non obtinet epistula, qua scripta quis promittit heredem se facere vel animum suum exprimit. (fr. 17 ib.)

Is, qui emit a pupillo sine auctoritate tutoris distrahente, nec usu capit nec longi temporis praescriptione defenditur. (c. 3. C. V, 59.)

Inutiliter sub ea condicione stipulor quae iure improbata est, veluti: dabis, si Petrus sacram rem vel religiosam vel publico usui destinata vendiderit? quamvis possit ius eiusmodi rerum mutari. (fr. 83. § 5. D. XLV, 1.)

Quotiens sine die quis stipulatur, statim debet, nisi locus adiectus sit: tunc enim diem expectamus. (fr. 41. § 1. D. XLV, 1.)

Si sub duabus disiunctis condicionibus sim stipulatus, priore sola existente committitur stipulatio. (fr. 63. D. XLV, 1.)

Si servorum optionem tibi legavero, tres optare potes. ibi enim legislator tres voluit infinito legato indicari propter regulam dicentem: latius interpretari oportet testatorum voluntates. Et sunt etiam duae [regulae], de eo nempe qui testes adhibere debet et de eo qui legatum vult accipere; numerum quidem testium restrinxit [legislator], ne is qui adhibere eos debet molestiis et damno ad-

¹ Glossema est. Sciolus forte de c. 9. 10 C. I, 11 cogitavit.

νωσεν, ἵνα μὴ συντριβῆται καὶ ζημιῶται ὁ παράγων, τὴν δὲ ἐπιλογὴν ἐξήπλωσεν ὑπὲρ τοῦ ληγαταρίου ὠφελῶν τούτους καὶ ἐπ' ἀμφοτέροις.

(Ex Cod. Vallie. E, 55, fol. 299^v.)

XLIV, 15, 8. Ἐὰν εἴπῃ γυνὴ· δότω ὁ κληρονόμος μου τὴν ἐσθῆτά μου, πᾶσα ἡ ἐσθῆς περιέχεται.

(Eecl. Basil. II, 3.)

* XLV, 3 = Nov. CXVIII (ex Symb.) ταῦτα τὰ ῥητὰ συντέμνει καὶ Συμβάτιος οὕτως· Τελευτήσαντός τινος οἱ κατιόντες αὐτοῦ ἐξ ἄρρενος ἢ θήλειως προσώπου ἀντεξούσιοί τε καὶ ὑπέξούσιοι καλοῦνται εἰς αὐτοῦ διαδοχὴν προτιμώμενοι τῶν ἀνιόντων αὐτοῦ, εἰ καὶ ὑπέξούσιος αὐτῶν ἐτύγχανεν ὁ τελευτήσας καὶ ἤρμοζεν αὐτοῖς ἢ χρήσις μὴ καινιζομένων τῶν περὶ τῆς χρήσεως τῶν ἀπροσπορίστων κειμένων νόμων. (Dem. Chom. 600.)

* L, 4, 20 post δεσποσθῆναι· καὶ οὕτω μὲν ὁ ἀγοραστής ἀποσοβεῖται τοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι τῆς ἀγορασίας αὐτοῦ.

(Dem. Chom. 238.)

LIII, 1. Ὁ τοὺς βαρβάρους ναῦς κατασκευάζειν διδάσκων κεφαλικῇ τιμωρίᾳ ὑπόκειται.

Ἀκόνην σιδήρου καὶ σίδηρον καὶ ἄλλας καὶ σίτον ἔνευ κεφαλικοῦ κινδύνου τοῖς βαρβάροις πωλεῖν οὐκ ἔξεστιν. (Attal. XXXII [Leuncl. 48],

1—4. Cf. Basil. LX, 51, 62. LVI, 1, 10.)

LIII, 3. Τὸ ῥιπτόμενον οὐ γίνεται ἀδέσποτον, ἀλλὰ τοῦ δεσπότου μένει ὅταν ἐκβρασθῆ παρὰ τὴν θάλασσαν.

(Attal. XXXII, 10.)

LIII, 6. Τοῖς ἐν θαλάσῃ ἐλιεύουσιν ἔξεστι ποιεῖν ἐν τῷ αἰγιαλῷ καλύβην εἰς ὑποδοχὴν αὐτῶν. ὁ δὲ κτίζων ἐν αἰγιαλῷ καὶ τοῦ ἐδάφους δεσπόζει ἐφ' ὅσον τὸ κτίσμα συνίσταται· μετὰ γὰρ τὸ πεσεῖν ἔξεστιν ἑτέρῳ κτίσαι καὶ δεσπόσαι τοῦ ἀγροῦ.¹

(Epan. aucta XLII, 72.)

LVI, 2. μ'. θέ. ε'. Ὁ τοῦ δημοσίου χρεώστης καλῶς αἰτεῖ προθεσμίαν αὐτῷ δοθῆναι ἐπὶ τῷ εὐτρεπίσαι τὰ χρήματα καὶ καταβαλεῖν. καὶ ἐπὶ μὲν μεγάλης ποσότητος οὐ πλέον τῶν γ' μηνῶν δίδεται, ἐπὶ δὲ ἥττονος β'. τὸ δὲ πλεῖον τούτου τοῦ χρόνου ὁ βασιλεὺς δίδωσιν. (Syn. X, 3, 24.)

* LVI, 14, 1. § 6. Ἄλλ' οὐδὲ δευτέρα τις ἀπόφρασις ἰσχύει τὴν γεροντιαν ἐπὶ τοῖς μητροῖς αὐτῶν πράγμασιν ἀποκατάστασιν περιτρέψαι αὐτοῖς οἷα δικαστικῆς νομίμου πρώτης ἀποφάσεως ταύτης ἐργασαμένης καὶ τῆς διηρηκοῦς παραγραφῆς² τῆς λείας δηλαδή, ὅσα καὶ ἀσφαλοῦς θυρεοῦ τηρούσης αὐτὴν καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ αὐτὴν ἐκκλητον ἀποκορουμένης καθάπερ βέλος ἰσχυροτέρῳ τινὶ προσπεσον.³ (Dem. Chom. 184.)

ficiatur: optionem vero ampliavit favore legatarii, utrumque adiuvens. (fr. 3. D. XXXIII, 5.)

Si mulier dixerit: heres meus vestem meam dato, omnis vestis continetur. [fr. 8. D. XXXIV, 2.)

Nov. CXVIII: haec vero ita compendiat Symbatius: Mortuo aliquo eius descendentes sive per femininam sive per masculinam personam, sive in potestate fuerint sive non, ad eius hereditatem vocantur adscendentibus habiti potiores, licet in eorum potestate fuerit defunctus eisque pertinuerit usufructus, non mutatis legibus de usufructu eorum, quorum dominium non quaeritur.

post v. δεσποσθῆναι: Et ita emptor repellitur ne sua emptione adiuvetur. (Dig. XLI, 4.)

Qui barbaros naves conficere docet, capitali poenae subiicitur. (c. 25. C. IX, 47.)

Cotem ferri et ferrum et sales et frumentum absque capitis periculo barbaris vendere non licet. (fr. 11 pr. D. XXIX, 1.)

Res iacta non fit nullius, sed domino manet, si aestuando iuxta mare expulsa sit.

(fr. 2. § 8. D. XIV, 2.)

In mare piscantibus liberum est in litore casam ponere, in qua se recipiant. Is autem, qui in litore aedificet, etiam soli dominus constituitur quamdiu aedificium manet: nam postquam dilapsum est, licet alii aedificare et litore potiri. (fr. 5. 6. D. I, 8.)

Fiscalis debitor recte petit dilationem dari ad comparandam pecuniam et solutionem. Et in magna quidem quantitate non amplior III mensium datur, in minore II. Prolixius huius temporis spatium princeps concedit. (fr. 45. § 10. D. XLIX, 14.)

Sed neque secunda sententia eo valet, ut factam in maternis eius rebus restitutionem evertat, utpote cum priore iudiciali sententia legitima haec effecta sit et cum longa praescriptio, h. e. triginta annorum, eam tueatur, tanquam scutum securum et praeter cetera etiam appellationem repellat, quasi telum in fortius aliquid incidens.

¹ Num αἰγιαλοῦ?

² I. οἷα.

³ locus erraticus.

LVI, 17. μζ'. Ὁ ἐξαργυρισμὸς τῶν εἰδῶν παρεχομένων τῷ πριμιπιλαρίῳ κατὰ τὴν τῶν ἄλλων εἰδῶν πρᾶσιν γινέσθω, τουτέστι κατὰ τὴν τράπεζαν· ἢ μᾶλλον δεῖ τοῦτο νοεῖν ὡς ἡ ἀγορὰ πολιτεύεται. (Syn. A, 51, 1.)

* LVII, 1, 18. Τὸν στρατιωτὴν ἐνθα στρατεύεται μὴ ἀγοράζειν χωρίον, εἰ μὴ πατρῶνον παρὰ τοῦ δημοσίου, ὡς τοῦ παρανόμου ἀγορασθέντος παρὰ τοῦ δημοσίου ἐκδικουμένου. (Dem. Chom. 152.)

LVIII, 2, 10. Ἐὰν ἔχω δύο οἴκους καὶ ληγατεύσω σοὶ τὸν ἕνα, δύναται ὁ κληρονόμος τὸν ἕτερον ὑποῦν καὶ σκοτίζειν τὰ φῶτα τοῦ ληγατευθέντος οἴκου, ὥστε μέντοι καταλιπεῖν τῇ ἡμερῇ χρήσει. τὸ αὐτὸ ἐστὶ κἂν τοῦ ἄλλου οἴκου τὴν χρῆσιν ληγατεύσω ἑτέρῳ. χρεωστεῖ δὲ ἑκατέρῳ πάροδον. (Epit. ad Pr. m. 39, 42.)

LVIII, 2, 15. Ἡ τῆς ἀπόψεως δουλεία πλατυτέρα ἐστὶ τῆς τῶν φώτων, καὶ ὁ παρὰ τὴν δουλείαν βλέπων τὰ φῶτα περὶ καινοτομίας παραγγέλλεται. (Epit. ad Pr. m. 39, 27.)

LVIII, 2, 16. Τὸ μὲν φῶς ἐστὶ τὸ τὸν οὐρανὸν θεωρεῖν, ἡ δὲ ἀποψις ἐν τοῖς κατωτέροις τόποις εἶναι δύναται. (Epit. ad Pr. m. 39, 23.)

LVIII, 2, 17. Ἐὰν τὸ φυτευθὲν δένδρον εἰς ὑψὸς ἀρθῇ καὶ ἐμποδίξῃ μου τῷ φωτὶ, δοκεῖ ἡ ἐποφειλομένη μοι δουλεία παραβαίνεσθαι· δένδρον γὰρ ἀφαιρεῖσθαι μοι δύναται τὴν θέαν τοῦ οὐρανοῦ. εἰ δὲ τὸ φῶς οὐκ ἀφαιρεῖται, τὸν δὲ ἥλιον ἀφαιρεῖται ἀπὸ τοῦ ἀχρυστάτου μοι τόπου . . . . . εἰ δὲ ἐστὶ ἡλιοκάμινος ἢ σωλᾶριον ἐξ οὗ τὸ δένδρον ἀφαιρεῖται τὸν ἥλιον, παραβαίνεται ἡ δουλεία. (Epit. ad Pr. m. 39, 26.)

LVIII, 2, 20. Τῷ δεχομένῳ σταλαγμὸν ἕξεισι κτίζειν ἕως οὗ δύναται καλῶς ὑποδέχεσθαι. (Epit. ad Pr. m. 39, 72.)

LVIII, 2, 28. Ἡ ὀπή ἢν ἔχει τις ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ διὰ τὴν κατάπλυσιν . . . οὔτε χρόνῳ βεβαιούται, εἰ μὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δέχηται ὕδωρ· τὸ γὰρ χειροποίητον οὐκ ἔχει διηνεκῆ αἰτίαν, τὸ δὲ τοῦ οὐρανοῦ, εἰ καὶ μὴ συνεχῶς γίνεται, ἀλλ' οὖν φυσικῶς αἰτίαν ἔχει. πᾶσαι δὲ τῶν ἀγρῶν δουλείαι διηνεκῆ αἰτίαν ὀφείλουσιν ἔχειν· ὅθεν ἀπὸ λίμνης ἢ ὑδροστασίον ὑδραγωγίον οὐ συνίσταται. (Epit. ad Pr. m. 39, 62.)

LVIII, 3, 7. Ὅδὸς πλατεῖα ἐστὶ τὸ παριέναι καὶ τὸ εὐαύνειν καὶ ἔλκειν καὶ τὸ βαστάζειν δόρυ ὀρθόν, εἰ μὴ οἱ καρποὶ βλέπονται.

(Eran. aucta XLII, 65 ed. p. 332.)

Κατὰ νόμον ἡ πλατεῖα ὁδὸς εἰς μὴν ὀρθὸν ὀκτὼ πόδας ἐστίν, εἰς δὲ κάμψιν ἕξ καὶ δέκα. (ib. XLII, 66.)

Adaeratio specierum primipilariū secundum aliarum specierum venditionem procedat, i. e. secundum mensem: nisi potius hoc intellegendum sit de pretio, quod in foro obtinet. (c. 8. C. XII, 57.)

Militem ubi militat non posse emere praedium, nisi paternum a fisco; ita ut quod contra leges comparatum est a fisco vindicatur.

(fr. 9. D. XLIX, 14.)

Quum binas aedes haberem et alteras tibi legassem, heres alteras altius tollere potest et obsecurare lumina legatarum aedium, ut tamen relinquat ad usum diurnum. Idem est et si aliarum aedium usumfructum alteri legaverim. Utrique autem accessum praestare debet.

(fr. 10. D. VIII, 2.)

Servitus prospectus latior est quam luminum, et ei qui luminibus contra servitutem officit opus novum nuntiatur.

fr. 15 ib.

Lumen est coelum videre, prospectus ex inferioribus locis esse potest.

(fr. 16 ibid.)

Si arbor posita in altitudinem creverit et luminibus meis officiat, servitus mihi debita violari videtur. Arbor enim ad spectum coeli mihi auferre potest. Quodsi lumen non impediatur, solem autem auferat a loco mihi non necessario . . . . . Sin vero heliocamino vel solarario solem auferat, servitus violatur.

(fr. 17 pr. D. VIII, 2.)

Ei qui stillicidium suscipit aedificare eatenus licet, quatenus id recte recipere potest.

fr. 20. § 6 ib.

Foramen quod quis in aedibus suis ad proluendum habet, . . . nec tempore firmatur, nisi ex coelo aquam capiat. Nam quod manu fit non habet perpetuam causam, at quod ex coelo cadit, etsi non assidue fit, habet tamen naturalem causam. Omnes autem praediorum servitutes perpetuam causam habere debent; unde ex lacu vel ex stagno aquaeductus non consistit.

(fr. 23 ib.)

Via est ius transeundi et agendi et trahendi et ferendi hastam rectam, dummodo fructus non laedantur.

(fr. 1 pr. D. VIII, 3 et fr. 7 ib.)

Per leges latitudo viae in porrectum est octo pedum; in anfractum, sexdecim.

(fr. 8 ib.)

LVIII, 3, 12. *Μονοπάτιόν ἐστι δι' οὗ τις δύναται παρελθεῖν ποδὶ καὶ ἐριππος, ἢ δὲ πάροδος δι' ἧς καὶ βούκολα καὶ ὑποζύγια περιφέρειν.*
(Epan. aucta XLII, 67.)

LVIII, 3, 12. *Ἐὰν παραχωρήσης μοι ἔλκειν ὕδωρ καὶ μὴ ὀρίσης τὸν τόπον, ὅλος ὁ ἀγρὸς δουλεύει. μᾶλλον δὲ οἱ τόποι οἱ μὴ ἔχοντες κτίσμα ἢ ἀμπέλους ἢ δένδρα, ὅτε τὴν ἀρχὴν ἢ δουλεία συνίσταται.*
(ib. XLVII, 68.)

LVIII, 3, 20. *Ἡ δουλεία φυσικῶς καὶ οὐκ ἀπὸ χειροποιήτου τινὸς δύναται τὸν δουλεύοντα ἀγρὸν βλέπειν, τυχὸν ἀπὸ ὄμβρων πλεονασμοῦ ἢ ἀπὸ πλησίων ἀγρῶν ἢ ἀπὸ πηγῆς ἀναφανείσης.*
(Epit. ad Pr. m. 39, 55.)

LVIII, 3, 21. 22. *Ὅτε περὶ καινοτομίας κτίσματος ἢ ὄρων γίνεται ζήτησις, οὐκ ἀπαιτοῦμεν τοὺς παριόντας εἰδέναι πάντως ἐπὶ ποίων ὑπάτων ἢ πότε γέγονεν, ἀλλ' εἰ ἀνηκόασι παρὰ τῶν ἐπισταμένων ἢ ἀκουσάντων πότε τὸ ἔργον ἐγένετο.*
(ib. XLII, 69.)

LVIII, 3, 23. *Στράτα συνίστασθαι δύναται καὶ πλατυτέρα τῶν ἢ ποδῶν καὶ στενωτέρα ἐπὶ τοσοῦτον, ἐφ' ὅσον δύνασθαι ὄχημα φέρεσθαι. τὸ γὰρ στενώτερον τούτου μέτρον ὁδὸν ποιεῖ καὶ οὐ στράταν.*
(Epit. ad Pr. m. 39, 82.)

LVIII, 3, 38. *Ποταμοῦ παρεπιθεμένον συνίσταται δουλεία, ἐὰν ποδὶ περᾶται ἢ γέφυραν ἔχει, οὐ μὴν ἐὰν ἐστι ναυσίπορος. εἰ δὲ ἄλλοι δεσπότηται τοὺς ἐκεῖθεν τοῦ ποταμοῦ ἔχουσιν ἀγροὺς, δεῖον ἐστὶ καὶ αὐτοὺς παραχωρεῖν. εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ἐκεῖθεν κέκτηται, οὐ διακόπτεται ἡ δουλεία. ἢ γὰρ ὁδὸς πληροῦται φθάνουσα πόλιν ἢ δημοσίαν ὁδὸν ἢ ποταμὸν ναυσίπορον ἢ ἕτερον ἀγρὸν τοῦ δουλευομένου.* (Epan. aucta XLII, 64.)

LVIII, 7, 1. *α'. Θυρίδας τις ἔσχεν ἐπὶ πολὺν χρόνον καὶ ὁ γείτων ἀννηψῶν τὸν ἴδιον τοῖχον ἐπισκοτεῖ ταῖς θυρίσι, καὶ ἡ διάταξις ἐντιγράφει πρὸς τὸν ἐσχηκότα τὰς θυρίδας οὕτως· εἰ καὶ τὰ μάλιστα δουλείαν οὐ παρεχώρησεν ὁ γείτων κωλύουσαν αὐτὸν ὑψῶσαι, ἀλλ' οὖν ὁ πολὺς ἐν τῷ μέσῳ διαδραμῶν χρόνος ταύτην συνέστησε κατ' αὐτοῦ τὴν δουλείαν, μὴ συγχωρῶν τὸ ἀρχαῖον σχῆμα τῶν οἰκημάτων παραχαράττεσθαι, μόνον εἰ ὁ ἐναγόμενος μὴ βία μὴ λάθρα μὴ παρακλήσει νέμεται.*
(Syn. A, 40, 24 schol. b.)

LVIII, 7, 12. *Οὐ τὸ μέτρον τῶν κτημάτων ἀλλ' ἡ δουλεία τὸ τοῦ ὕδατος μέτρον ὀρίζει· τυχὸν γὰρ δύο τινὲς ἐλάβομεν παρὰ τινος δίκαιον ὕδατος ἀγρῶ μὲν εἶχον ἀγρὸν μείζονα, ὁ δὲ ἕτερος ἐλάττω.*
(Syn. A, 40, 27 schol. c.)

Iter est qua quis pedes vel eques commeare potest, actus vero, ubi armenta et iumenta traicere licet.
(fr. 12. D. VIII, 3.)

Si mihi ius cesseris aquam ducendi et non indicaveris locum, totus ager servit; sed potius loca quae non habent aedificium seu vineas seu arbores cum initio constituitur servitus.
(fr. 21. 22 ib.)

Servitus naturaliter nec manufacto laedere potest fundum servientem, forte imbrium abundantia vel ex vicinis agris vel fonte invento.
(fr. 20. § 1. D. ib.)

Cum de novo opere in aedificio vel confinio quaestio fiat, non requirimus ut praesentes perfecte sciant quibus consulibus vel quando id factum sit, sed an audiverint ab iis, qui scierint vel audierint quando opus sit factum.
(fr. 28. D. 22, 3.)

Via constitui potest vel latior VIII pedibus, vel angustior in tantum ut vehiculum ire possit. Nam angustior mensura iter facit non viam.
(fr. 23 pr. ib.)

Flumine interveniente servitus consistit si pedibus transiri potest aut pontem habet, non autem si pontonibus traiciatur. Si tamen alii domini agros ultra flumen habeant, etiam ipsos viam concedere oportet. Sin et ipse illinc agros habeat, servitus non interrumpitur. Via enim consummatur vel civitate tenus vel usque ad viam publicam vel ad flumen navigabile vel ad alium agrum eius cui servitus debetur.
(fr. 38 ib.)

Lumina aliquis habuit longo tempore et vicinus parietem suum altius tollendo luminibus officit. Constitutio ei, qui lumina habuit, sic rescribit: Licet vel maxime servitutem non concessit vicinus altius non tollendi, tamen longum tempus quod intervenit servitutem in illum constituit, et veterem formam aedificiorum adulterari non sinit, modo si is qui pulsatur nec vi nec clam nec precario possidet.
(c. 1. Cod. III, 34.)

Non modus praediorum, sed servitus aquae modum definit. Forte enim ambo ab aliquo ius aquae ducendae accepimus, egoque agrum maiorem, alter minorem habuimus.
(c. 12 ib.)